

VPLYV VSTUPU SLOVENSKA DO EURÓPSKEJ ÚNIE NA INTENZITU PRÍLEVU PRIAMÝCH ZAHRANIČNÝCH INVESTÍCIÍ

THE EFFECT OF SLOVAKIA ACCESSION INTO EU ON THE INTENSITY OF DIRECT FOREIGN INVESTMENTS

Sochul'áková Jana, (SR)

ABSTRACT

The sketch comes out from results of empirical studies, which prove that every enlargement of EÚ was related with increase of direct foreign investment to the country. So we can suppose that this effect will be also in Slovakia.

Direct foreign investment represents an irreplaceable source of finance for the Slovak economy. A significant criterion for the entry of foreign capital to a specific country is political and economic stability. The country's economy should be characterised by sound macroeconomic development, stable political situation, legal framework, and a sound banking system

KEY WORDS

direct foreign investment, invest, foreign investor, transnational corporation, political stability, economic stability

ÚVOD

Priame zahraničné investície (PZI) sa stávajú jedným z kľúčových indikátorov v kvantifikácii a posudzovaní vplyvu globalizácie na svetovú ekonomiku. Mnohé ekonomické štúdie dochádzajú k záveru, že priame investície prispievajú k rastu efektivity, ovplyvňujú zamestnanosť, rozširujú výrobné kapacity, podporujú reštrukturalizáciu, generujú rast exportu a v konečnom dôsledku prispievajú k rastu HDP. Prínosy PZI sú všeobecne považované za významný pozitívny faktor predovšetkým v rozvojových ekonomikách, avšak najväčší podiel z medzinárodne investovaných prostriedkov doposiaľ získavajú najrozvinutejšie svetové ekonomiky.

MATERIÁL A METÓDY

Pri spracovávaní príspevku sme pracovali s veľkým množstvom materiálov a faktov, ktoré možno rozčleniť do nasledujúcich skupín:

- a) materiály Vlády SR, Ministerstva financií SR, Ministerstva hospodárstva SR,
- b) materiály agentúry SARIO, materiály NBS,
- c) prehľad legislatívy,
- d) ďalšie verejne dostupné zdroje informácií.

Prílev priamych zahraničných investícií do SR

Vývoj prílevu PZI na Slovensko mal do roku 2002 síce rastúci trend, ale jeho objem a dynamika zaostávali za potrebami slovenskej ekonomiky i v porovnaní s okolitými reštrukturalizujúcimi sa krajinami. Z porovnania prílevu PZI v roku 2002 s predchádzajúcimi rokmi je zrejme, že jeho vývoj začína naberať na intenzite. Veľké vstupy do odboru telekomunikácií, petrochemického a plynárenského priemyslu, spracovania kovov sa naplnili a dá sa očakávať, že tento pozitívny vývoj bude v najbližšom období ešte pokračovať.

Za posledné obdobie sa podstatne zmenil spôsob vstupu PZI na Slovensko. V predchádzajúcich rokoch sa vyskytovali zväčša investície priamo do podnikateľského

sektora v jednotlivých odvetviach, avšak v súčasnosti existujú vo väčšej miere aj investície uskutočňované prostredníctvom kúpy akcií podnikov, ktoré boli v dôsledku legislatívnych bariér obmedzované. Existovali zákonom vymedzené strategické spoločnosti, ktoré nesmeli byť privatizované, a teda vstup zahraničného investora bol nemožný. Liberalizácia podmienok vstupu PZI na Slovensko umožnila takéto investície a ekonomika Slovenska postupne dosahuje štandard prílevu PZI v porovnaní s ostatnými krajinami V4, kde táto forma predstavuje približne 50% z celkového objemu zahraničných investícií.

V minulom roku získalo Slovensko 2% počtu všetkých investičných projektov ohlásených v Európe.

Tab.1 Prílev priamych zahraničných investícií do SR v rokoch 1998-2003

	mil. Sk			
	Stav k 1.1.	Netto zmena	Kurzové rozdiely	Stav k 31.12.
1998	58 107	18 582	1 879	78 568
1999	78 568	16 689	781	96 038
2000	96 038	99 561	- 18 458	177 141
2001	177 141	61 448	- 5 548	233 041
2002	233 041	183 399	- 106 889	309 551
2003 ¹⁾	309 802	25 437	- 8 067	327 172 ²⁾

Zdroj: NBS

¹⁾ zmena metodiky účtovania v dôsledku novej účtovnej osnovy pre banky

²⁾ v roku 2003 stav k 30.09.

Vývoj podielov v prílive PZI z jednotlivých krajín je pomerne stabilný. Za posledné tri roky významne zvýšili a upevnili svoju pozíciu hlavne investori z Rakúska a Talianska, ktorých investície smerovali do bankového sektora (Unibanka, VUB, Slovenská sporiteľňa). Najvýznamnejší podiel zo všetkých krajín si neustále udržiava Nemecko, je to vďaka koncernu Volkswagen etablovaného v Bratislavskom regióne. Veľmi významná je v súčasnosti investícia koncernu PSA (Citroen-Peugeot) vo výške 28 mld. Sk pochádzajúca z Francúzska.

Tab. 2: Stav PZI v SR (v mil. USD) -členenie podľa krajiny investora

	2000	2001	2002	2003 ¹⁾
Nemecko	1 063,2	1 091,0	1 953,4	2 202,8
Rakúsko	589,2	836,9	1 129,5	1 280,5
Holandsko	905,2	1 011,8	1 241,1	1 531,9
Taliansko	57,9	512,7	675,2	778,6
Spojené kráľovstvo	118,7	181,8	519,1	670,3
USA	256,3	288,4	304,7	334,9
Česká republika	216,1	248,8	420,8	443,6
Maďarsko	181,8	178,8	231,1	482,8
Francúzsko	119,5	91,1	565,9	645,2

Zdroj: NBS

¹⁾ v roku 2003 stav k 30.09.

Vývoj prílevu PZI v odvetviach bol do roku 2000 pomerne vyrovnaný. V roku 2000 nastáva výrazná zmena spôsobená hlavne privatizáciou telekomunikácií.

Výrazný rast zaznamenáva odvetvie veľkoobchodu a maloobchodu, kde objem PZI vzrástol v porovnaní s rokom 1998 takmer 2,5-krát. Je to spôsobené najmä výstavbou nových supermarketov obchodných reťazcov METRO, TESCO, HYPERNOVA, KAUFAND a pod. Podstatná je aj zmena objemu PZI v peňažníctve a bankovníctve, kde nastal v roku 2002 oproti roku 2000 viac ako trojnásobný nárast v dôsledku privatizácie bankového sektora a otvorenia pobočiek zahraničných bánk (najmä Rakúsko a Taliansko) na našom území.

V súčasnosti sa ťahúňom slovenského hospodárstva môže označiť strojárské odvetvie, pričom automobilový priemysel je najperspektívnejší (Volkswagen, Hyundai, PSA Peugeot Citroen).

Tab. 3: Stav PZI v SR (v mil. USD) - členenie podľa odvetvového smerovania

	2000	2001	2002	2003 ¹⁾
Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo	4,0	14,2	17,9	19,5
Ťažba nerastných surovín	39,7	31,9	37,7	41,3
Priemyselná výroba	1 973,8	2 106,9	2 827,4	3 379,1
Výroba a rozvod elektriny a plynu	9,2	10,7	970,3	1 077,4
Stavebníctvo	43,5	38,2	46,8	51,2
Veľkoobchod a maloobchod	430,9	512,1	827,6	1 098,4
Hotely a reštaurácie	27,5	33,2	40,3	44,7
Doprava, skladovanie a spoje	627,3	651,7	841,1	945,5
Peňažníctvo a poisťovníctvo	445,4	1 225,4	1 817,7	2 099,0
Nehnutelnosti, prenájom a obchodné služby	108,1	156,7	231,5	247,7
Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť	1,4	1,6	35,4	39,6
Ostatné verejné, sociálne a osobné služby	11,5	24,1	35,7	30,8
Exteritoriálne organizácie a združenia	0,2	1,5	2,4	0

Zdroj: NBS

¹⁾ v roku 2003 stav k 30.09.

Regionálne aspekty PZI v SR

Od začiatku vstupu PZI na Slovensko sa vyznačujú regionálnou nerovnomernosťou. Približne 60% z celkového objemu zahraničných investícií sa sústreďuje do okolia hlavného mesta Bratislavy a niektorých ďalších väčších centier Slovenska, akými sú mestá Košice, Banská Bystrica, Trnava a Trenčín, zvyšok je v malých objemoch rozmiestnený po celom Slovensku. Možno konštatovať, že stále platí – čím ďalej je mesto od priemyselného centra, tým menej zahraničných investícií tam prúdi.

Tab. 4: Stav PZI v SR - členenie podľa krajov

	2000		2001		2002		2003 ¹⁾	
	v mil. USD	% podiel PZI v SR	v mil. USD	% podiel PZI v SR	v mil. USD	% podiel PZI v SR	v mil. USD	% podiel PZI v SR
Bratislavský kraj	2 081,9	55,9	3 021,1	62,8	5 536,0	71,5	6 581,0	72,5
Trnavský kraj	203,7	5,5	212,0	4,4	303,9	3,9	381,0	4,2
Trenčiansky kraj	142,8	3,8	146,5	3,1	223,6	2,9	250,3	2,8
Nitriansky kraj	95,0	2,6	157,3	3,3	205,1	2,7	237,5	2,6
Žilinský kraj	179,7	4,8	212,8	4,4	305,7	4,0	362,5	4,0
Banskobystrický kraj	114,4	3,1	168,8	3,5	206,6	2,7	229,1	2,5
Prešovský kraj	99,5	2,7	114,1	2,4	142,2	1,8	161,0	1,8
Košický kraj	805,3	21,6	775,6	16,1	808,5	10,5	872,0	9,6

Zdroj: NBS

¹⁾ v roku 2003 stav k 30.9.

Sústredovanie PZI do väčších centier spôsobuje úroveň dopravnej a spojovacej infraštruktúry (najmä nadväznosť na diaľnicu a letisko), dostatok kvalifikovaných pracovných síl, spojenie s administratívnym a správnym centrom a pod. Ostatné regióny zostávajú u investorov často nepovšimnuté aj z dôvodu absencie obchodných vzťahov z minulosti. Spôsob, akým sa dajú prekonať tieto bariéry, je v prepájaní zahraničných firiem s domácimi podnikmi, čiže rozvoj vzájomnej kooperácie.

Najvyšší stav PZI má dlhodobu Bratislavský kraj, najnižší Prešovský kraj. Nevýhodou východného Slovenska je podľa názoru odborníkov hlavne málo rozvinutá infraštruktúra a s tým súvisiace problémy s dopravou. Preto je v súčasnosti aktuálnou témou čo najrýchlejšie dobudovanie diaľničnej sústavy, či už severnej alebo južnej varianty.

Tab.5: Prehľad najvýznamnejších investorov v krajoch

	Spoločnosť (krajina pôvodu)
Bratislavský kraj	Volkswagen (Nemecko), MOL (Maďarsko), Coca-cola Beverages (Holandsko), Henkel (Rakúsko), France Telecom (Francúzsko), Atlantic West (USA), Deutsche Telecom (Nemecko), Erste Bank (Rakúsko)
Trnavský kraj	Pharma Holding (Rakúsko), Eastern Sugar (Francúzsko), Amylum Group (Holandsko), Hebel (Nemecko), SONY (Japonsko), Sachs (Nemecko), LS Automotive (Nemecko)
Trenčiansky kraj	Sauer Sundstrand (Nemecko), Continental (Nemecko), Leonische Drahtwerke (Nemecko), Yazaki Corporation (Japonsko), Nestlé Food (Švajčiarsko), Emerson Electric (USA), Contitech (Nemecko)
Nitriansky kraj	Heineken (Holandsko), Inalfa Metal Group (Holandsko), Volkswagen, Siemens (Nemecko), United Parsts (USA), Assidomän (Švédsko), Sumitomo Group (Japonsko)
Žilinský kraj	Alcatel (Nemecko), Punch (Belgicko), Feron (ČR), Ina Deutschland (Nemecko), Ecco (Dánsko), Neusiedler (Rakúsko), Matsushita (Japonsko)
Banskobystrický kraj	Degussa (Nemecko), Agrana Internat. (Rakúsko), Hydro Aluminium (Nórsko), Heraklit (Rakúsko), Witzenmann (Nemecko)
Prešovský kraj	Whirpool (USA), Rhodia, Nylstar (Francúzsko), South African Beveries (JAR), F.i.a.t (Taliansko), GFT Torino (Taliansko)
Košický kraj	US Steel (USA), Siemens (Nemecko), Hygiene Products (Švédsko), Embraco (Taliansko), Schiesser Eminence (Švajčiarsko), Siemens and Bosch (Nemecko), Matsushita Electronic (Japonsko), Molex (USA)

Zdroj: SARIO

Determinanty zintenzívnenia prílevu PZI

Vychádzajúc z empirických štúdií, že doteraz každé rozšírenie Európskej únie bolo vždy spojené so zvýšením prílevu PZI do danej krajiny, predpokladáme aj na Slovensku po vstupe do EÚ vyšší prílev PZI.

Vstupom Slovenska do Európskej únie sa predpokladá pozitívna zmena vo vnímaní Slovenska ako podnikateľsky dôveryhodného partnera, vyplývajúca z harmonizácie legislatívy s pravidlami podnikania v EÚ, zvyšuje sa dôvera v podnikateľské prostredie, infraštruktúru, makroekonomickú a politickú stabilitu.

Významnou konkurenčnou výhodou Slovenska spôsobujúcou rast PZI je vzdelaná a vysokokvalifikovaná pracovná sila, ktorá nevyžaduje vysoké dodatočné náklady. Cena práce na Slovensku je pri rovnakej produktivite o 50% nižšia ako v ostatných krajinách V4 a až sedemkrát nižšia ako v Európskej únii. S tým úzko súvisia nízke výrobné a operatívne náklady. Konkurenčná schopnosť Slovenska, postavená na nízkej cene práce, sa však časom stratí.

Stále nie dostatočne využitou determinantou prílevu PZI do slovenskej ekonomiky je poskytovanie možnosti investovania v rámci vybudovaných priemyselných parkov. Do priemyselných parkov smerujú investície menšieho rozsahu, ale zato v diverzifikovanej podobe. Momentálne sú to predovšetkým dodávateľské firmy pre automobilový priemysel. Ekonomika je založená prevažne na montážnych prácach. Je tu stále málo investorov, ktorí by v spolupráci s domácim vývojom dodávali pre jednotlivé oblasti hospodárstva nové riešenia, založené na najnovších poznatkoch a technológiách.

Je žiadúce zabezpečiť prílev sofistikovaných investícií, ktoré nebudú môcť byť po určitom čase presmerované na lacnejší východ. Sofistikovaná výroba nie je o lacnej pracovnej sile či o

daňových prázdninách. Predpokladá spoluprácu so vzdelávacími a výskumnými inštitúciami. Slovensko nemá veľké materiálne zdroje, má však ľudský potenciál...

Dôležitým faktorom priaznivo ovplyvňujúcim rast PZI je daňová reforma. Od 1.1.2004 Slovensko zaviedlo rovnú daň vo výške 19%. Pri porovnaní celkovej výšky zdanenia, Slovensko má najnižšie daňové zaťaženie spomedzi štátov EÚ a OECD.

Významnou výhodou je aj strategická poloha Slovenska v strede Európy. Slovensko z geografického hľadiska spája západnú a východnú Európu s trhom vyše 350 mil. osôb.

A v neposlednom rade nemožno zabúdať na systém štátnej pomoci. Hlad po investíciách ženie vlády k poskytovaniu maximálnych povolených investičných stimulov.

Všetky investičné stimuly, všetky konkurenčné výhody, vhodné podnikateľské prostredie by však neznamenali nič bez silného marketingu. Investorom v zahraničí je potrebné poskytovať informácie o možnostiach našej ekonomiky, o odvetviach, v ktorých by mohli kooperovať so slovenskými firmami. A tu má Slovensko, napriek ústretovosti vlády a aktivitám vynovenej investičnej agentúry SARIO, ešte stále rezervy. Pravidelnými propagačnými činnosťami možno rýchlo zvýšiť vnímanie Slovenska ako rastúcej investičnej destinácie.

ZÁVER

Prílev zahraničných investícií na Slovensku bol v porovnaní so susednými štátmi V4 v minulosti nižší. Dôvodom bolo nestabilné politické prostredie, rozmáhajúca sa korupcia a netransparentnosť v rozhodovaní.

V posledných rokoch však zaznamenal prílev PZI na Slovensko výrazný rast a jeho pozícia sa v porovnaní s krajinami V4 zlepšuje. V roku 2002 Slovensko zaznamenalo najvyšší podiel PZI na hrubom domácom produkte, a to 17%. Výrazný nárast PZI zaznamenalo Slovensko aj v prepočte na jedného obyvateľa. Kým v roku 2001 predstavoval okolo 1000 USD na hlavu, v roku 2002 to už bolo takmer 2000 USD na hlavu. V minulom roku získalo Slovensko dve percentá počtu všetkých investičných projektov ohlásených v Európe.

ANOTÁCIA

V príspevku sme vychádzali z výsledkov empirických štúdií, ktoré dokazujú, že doteraz každé rozšírenie Európskej únie bolo spojené so zvýšením prílevu PZI do danej krajiny, a teda aj v SR môžeme predpokladať, že sa prejaví daný efekt.

Priame zahraničné investície predstavujú pre ekonomiku Slovenska nezastupiteľné zdroje.

Významným kritériom vstupu zahraničného kapitálu do konkrétnej krajiny je politicko-hospodárska stabilita. Z toho hľadiska by mala dominovať zdravá makroekonomická úroveň, stabilný politický rámec, legislatíva, zdravý bankový systém

KLÚČOVÉ SLOVÁ

priame zahraničné investície, investovať, zahraničný investor, nadnárodná spoločnosť, politická stabilita, ekonomická stabilita

LITERATÚRA

1. FERENČIKOVÁ, S., MICHNÍK, L., ŠESTÁK, J.: Priame zahraničné investície – vnútorné a medzinárodné súvislosti. SPRINT, Bratislava, 1997
2. HOŠKOVÁ, A.: Vplyv priamych zahraničných investícií na ekonomiku Slovenska, BIATEC, č.9, 2001
3. KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G.: Slovensko 2001 – súhrnná správa o stave spoločnosti. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2001
4. KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G.: Slovensko 2002 – súhrnná správa o stave spoločnosti. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2002

5. KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G.: Slovensko 2003 – súhrnná správa o stave spoločnosti. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2003
6. www.euroactiv.sk
7. www.nbs.sk
8. www.sario.sk
9. www.sav.sk
10. www.oecd.sk

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Jana Sochuláková, Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov, Študentská 2, 911 50 Trenčín,
tel. 032/7400230, e-mail: sochulakova@tnuni.sk

Oponent: Ing. Roman Serenčేశ, PhD.